

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 101/2018 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen turvapaikanhakijalasten oikeuksien toteutumisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Olli-Poika Parviaisen /vihr näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 101/2018 vp:

Kuinka turvapaikanhakijalasten oikeuksien toteutuminen varmistetaan ja aiotaanko lainsäädäntömuutosten vaikutusta lasten oikeuksien toteutumiseen laajemminkin arvioida tai selvittää, ja jos arvioidaan, niin millä aikataululla?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Lapsen oikeudet sisältyvät niin perustuslakiin kuin ulkomaalaislakiinkin. Suomi on ratifioinut yleissopimuksen lapsen oikeuksista ja Geneven pakolaissopimuksen sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen. Tämä tarkoittaa sitä, että näiden sopimusten periaatteet on sisällytetty lainsäädäntöömme ja lakeja sovelletaan näiden sopimusten mukaisesti. Ulkomaalaislaki edellyttää, että alaikäistä koskevassa päätöksenteossa erityistä huomiota on kiinnitettävä lapsen etuun sekä hänen kehitykseensä ja terveyteensä liittyviin seikkoihin.

Lapsen etu on oikeusperiaate, joka otetaan lain mukaan aina huomioon kaikessa Maahanmuuttoviraston päätöksenteossa, jos päätös koskee lasta. Jokainen tapaus on yksilöllinen ja päätösharkinnassa otetaan huomioon lapsen kokonaistilanne: henkilökohtainen tausta, tilanne ja tarpeet muiden seikkojen ohella. Lapsen edun huomioonottaminen ei tarkoita sitä, että lapsen etu kaikissa tapauksissa ratkaisisi lopputuloksen. Missään EU-maassa ei myönnetä turvapaikkaa automaattisesti esimerkiksi kaikille alle 18-vuotiaille. Lapsen edun huomioon ottaminen ei tarkoita myöskään sitä, että kaikille lapsille myönnetään oleskelulupa Suomeen, vaikka elinolot Suomessa olisivat lapsen kotimaata paremmat. Turvallinen kasvuympäristö on lapselle tärkeä, ja altistuminen vakavalle vahingolle sulkee yleensä muut seikat ulkopuolelle. Lapsilla voi kuitenkin olla jopa vahvempia perusteita haavoittuvuutensa perusteella saada kansainvälistä suojelua kuin aikuisilla ja on tiettyjä vainon muotoja, jotka koskevat pelkästään lapsia. Tämä ja lapsen kotialueen turvallisuustilanne huomioidaan turvapaikkapäätöksenteossa niin perheen mukana kuin yksin turvapaikkaa hakemaan tulleidenkin lasten kohdalla.

Maahanmuuttovirasto arvioi lapsen etua lupaviranomaisen näkökulmasta, jolloin arvioidaan esimerkiksi sitä, mihin lapsella on vahvimmat siteet, myös kielellisesti ja kulttuurisesti ja millainen ympäristö tukee parhaiten hänen kasvuaan. Usein lapsen etu on kasvaa oman perheensä

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 101/2018 vp

kanssa, omassa kulttuurissaan. Esimerkiksi jos perhe hakee oleskelulupaa Suomesta ja saa kielteisen päätöksen, on lapsen edun mukaista palata vanhempien mukana.

Alaikäiselle turvapaikanhakijalle määrätään kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) nojalla edustaja ja jos tämä tai alaikäinen hakee julkista oikeusapua, hän saa sitä varmasti ja aina, jos omia varoja ei ole. Alaikäinen turvapaikanhakija saa julkisin varoin kustannettua oikeusapua koko prosessin ajan. Alaikäisen saama oikeusapu on muihin turvapaikanhakijoihin nähden laajempi, sillä turvapaikkapuhuttelussa avustajan läsnäoloon ei tarvita erityisiä perusteita. Hallintovaiheessa oikeusapua antaa pääsääntöisesti julkinen oikeusavustaja. Julkiset oikeusavustajat ovat myös pakolaisjuridiikkaan perehtyneitä ja koko ajan koulutusta saavia. Tuomioistuinvaiheessa voi valita suoraan myös yksityisen oikeusavustajan ja saada maksuttoman oikeudenkäynnin. Turvapaikkaa hakevat alaikäiset saavat yhtä hyvää ja laadukasta oikeusapua kuin suomalaiset alaikäiset ja sitä annetaan oikeusapulain mukaisin perustein. Oikeusministeriöltä saatujen tietojen mukaan julkisten ja yksityisten oikeusavustajien osuus on viime aikoina ollut noin 50/50.

Toimeentuloedellytyksen soveltamisalan laajentaminen heinäkuussa 2016 koskemaan kansainvälistä suojelua saaneiden niin sanottujen vanhojen perheiden jäseniä oli hallituksen poliittinen tahtotila. Perustuslain 9 §:n 4 momentin mukaan ulkomaalaisen oikeudesta tulla maahan ja oleskella Suomessa säädetään lailla. Perustuslain esitöiden (HE 309/1993 vp) mukaan sääntelyn lähtökohtana on kansainvälisen oikeuden pääsääntö siitä, että ulkomaalaisella ei ole yleisesti oikeutta asettua toiseen maahan. Ulkomaalaisen maahantuloa ja oleskelua koskevassa sääntelyssä ja sen soveltamisessa on kuitenkin otettava huomioon Suomea sitovat kansainväliset velvoitteet ja Euroopan unionin lainsäädäntö.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan perhe-elämän suojasta ei johdu valtiolle yleistä velvollisuutta hyväksyä perheenyhdistämistä alueellaan. Tuomioistuin ei myöskään ole pitänyt periaatteessa kohtuuttomana vaatimusta siitä, että maahan sijoittuneen ulkomaalaisen on osoitettava riittävän itsenäiset ja pysyvät tulot, joiden avulla hän voi huolehtia perheenyhdistämisessä tarkoitetun perheenjäsenen perustoimeentulosta. Tuomioistuin on kuitenkin tutkinut, onko toimeentulovaatimus kyseisessä tapauksessa kohtuullinen ("reasonable") (Konstatinov v. Alankomaat (26.4.2007), kohdat 48 ja 50).

Turvaton toimeentulon perustarkoituksena on, että toimeentulo katsotaan turvatuksi, jos henkilön ei voida olettaa joutuvan toimeentulotuen tai vastaavan muun toimeentuloa turvaavan etuuden tarpeeseen. Näin ollen turvaton toimeentulon tason tulee olla sellainen, että sillä tosiasiallisesti tulee toimeen.

Sitä tosiasiaa, että perhe ei täytä toimeentuloedellytystä eikä sen johdosta pysty viettämään yhteistä perhe-elämää Suomessa, ei lähtökohtaisesti ole pidettävä yksityiselämän suojan loukkauksena. Ulkomaalaislain 39 §:ssä säädetty mahdollisuus poiketa toimeentuloedellytyksestä yksittäistapauksessa on keskeinen sen varmistamisessa, että toimeentuloedellytys ei yksittäistapauksessa muodostu kuitenkaan kohtuuttomaksi. Lapsen etu on säännöksessä mainittu erikseen poikkeamisen perusteena. Ulkomaalaislain 39 § on säädetty perustuslakivaliokunnan myötäväi-

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 101/2018 vp

kutuksella (PeVL 4/2004 vp) samoin kuin toimeentuloedellytyksen soveltamisalan laajentamisesta tehdyt muutokset (PeVL 27/2016 vp).

Perheenjäsenen oleskelulupaprosessia on pyritty sujuvoittamaan. Sähköinen asiointi (ns. Enter Finland -palvelu) avattiin koskemaan myös perheenjäsenen oleskelulupia marraskuussa 2016. Tavoitteena oli sujuvoittaa perheenyhdistämisprosessia ylipäänsä mutta erityisesti turvata niin sanotun kolmen kuukauden määräaikaan sidotun toimeentuloedellytyksen soveltamiseen tehdyn poikkeuksen tosiasiallinen hyödyntäminen. Toimeentuloedellytyksen laajentamista koskevan lainmuutoksen yhteydessä lakiin kirjattiin velvoite antaa turvapaikan antamista tai henkilön ottamista Suomeen pakolaiskiintiössä koskevan päätöksen tiedoksi antamisen yhteydessä tieto mahdollisuudesta oleskeluluvan myöntämiseen perheenjäsenelle määräajassa toimeentuloedellytystä soveltamatta. Oleskelulupahakemusten vastaanoton ulkoistaminen Turkin Ankarassa joulukuussa 2016 on ollut osa sujuvoittamisprosessia.

YK:n lastenjärjestön Unicefin julkaisemassa Protected on paper? -tutkimuksessa esitetyt havainnot käydään läpi sisäministeriön ja Maahanmuuttoviraston välillä ja selvitetään, onko niiden perusteella tarpeen ryhtyä erityisiin toimenpiteisiin.

Kansainvälistä suojelua hakevien oikeusavun riittävyttä ja laatua tullaan jatkossa selvittämään valtioneuvoston yhteisen selvitys- ja tutkimustoiminnan (ns. TEAS) puitteissa. Selvityksen tekeminen on käynnistymässä. Oikeusministeriö seuraa jatkuvasti syyskuussa 2016 voimaantuleiden lainsäädäntömuutosten vaikutuksia turvapaikanhakijoiden oikeusturvaan ja arvioi saadun tiedon perusteella muutostarpeita. Oikeusministeri Häkkänen on myös 23.3.2018 vastannut kirjalliseen kysymykseen turvapaikanhakijoiden oikeusavusta ja oikeusturvasta (/KKV 65/2018 vp).

Helsingissä 12.4.2018

Sisäministeri Kai Mykkänen